

Warszawa, 29.11.2022 r.

Prof. dr hab. Jarosław Gryz
Wydział Bezpieczeństwa Narodowego
Akademii Obrony Narodowej

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny DENIS
pt. „Koncepcja polskiej polityki bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń
kreowanych przez Federację Rosyjską”
opracowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab. Jerzego Stańczyka**

Recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Denis została przedłożona Radzie Dyscypliny Naukowej „Nauki o Bezpieczeństwie” Wojskowej Akademii Technicznej.

Autorka zaprezentowała wyniki badań dotyczące adekwatności założeń i podejmowanych na ich podstawie działań polskiej polityki bezpieczeństwa w odniesieniu do polityki rosyjskiej. Przyjęła ona, że rewizjonistyczna i konfrontacyjna polityka Rosji oznacza ryzyko wybuchu konfliktu militarnego, konfliktu poniżej progu wojny, wyzwań oraz zagrożeń w przestrzeni informacyjnej i cyberprzestrzeni, a także w sferze ekonomicznej, w tym energetycznej. Wyznawania i wynikające z nich zagrożenia, będące elementem strategicznej drogi Rosji do odzyskania utraconych po rozpadzie zimnowojennego ładu strefy wpływów, rodzą uzasadnione obawy o bezpieczeństwo i realizację żywotnych interesów państw europejskich, w tym Polski. Doktorantka dokonała identyfikacji oraz ewaluacji głównych wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską w latach 2007–2022.

W pracy określono charakter działań polskiej polityki bezpieczeństwa względem tej prowadzonej przez Rosję. Wnioski z przeprowadzonych analiz oraz wywiadów eksperckich zostały wykorzystane do sformułowania założeń koncepcyjnych do polityki bezpieczeństwa Polski. Ich zakładanym celem empirycznym jest poprawa efektywności działań na rzecz ochrony polskich interesów narodowych w obliczu bieżących oraz przyszłych rosyjskich wyzwań i zagrożeń.

1. Trafność problematyki badawczej

Podjęta przez doktorantkę problematyka, poza walorem poznawczym, reprezentuje wykładnię wiedzy, którą uzyskała w procesie badawczym, m.in. udziałowi w przedsięwzięciach w postaci debat i konferencji ośrodków analitycznych, jak Stowarzyszenie Euro-Atlantyckie, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Fundacja Batorego, Warsaw Institute, innych, dotyczących stosunków polsko-

rosyjskich, bezpieczeństwa Polski w odniesieniu do zagrożeń stwarzanych przez Federację Rosyjską, polskiej polityki zagranicznej wobec Rosji itd.. Doktorantka miała okazję zweryfikować, jak omówiona w dysertacji problematyka postrzegana jest przez ekspertów, publicystów, decydentów politycznych oraz obywateli. Po nadto, jakie emocje społeczne budzi w opinii publicznej i jak wiele kwestii w tym obszarze rodzi wewnętrzne podziały, które blokują podejmowanie racjonalnych decyzji politycznych.

Praca jest wynikiem poszukiwania przyczyn współczesnego stanu polskiej polityki bezpieczeństwa wobec Federacji Rosyjskiej. *Analizowane przez autorkę zagadnienia na łamach niniejszej dysertacji dotyczą nie tylko eksploracji i eksplikacji współczesnych rosyjskich wyzwań i zagrożeń, egzegezy samych wydarzeń, ale – co może istotniejsze z perspektywy holistycznej i strategicznej – są próbą dotarcia do czynników determinujących taki stan rzeczy. Są próbą zrozumienia zależności i sformułowania na ich podstawie wniosków ogólnych, mających odniesienie systemowe. Wyniki pracy badawczej, zaprezentowane przez autorkę, są swego rodzaju syntezą wiedzy z zakresu nauk o bezpieczeństwie z aspektami wiedzy politologicznej, która wraz z istotnymi elementami empirycznymi tworzy aktualną rzeczywistość poruszanej w dysertacji problematyki (s.10).*

Przedmiotem badań jest polityka bezpieczeństwa Polski w kontekście wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Na podstawie analizy tekstu stwierdzam, że rozprawa doktorska poświęcona została istotnemu obszarowi badań. Podjęte w niej zostały istotne problemy, które posiadają one charakter zarówno naukowy, jak i empiryczny, związany z zapotrzebowaniem na ten rodzaj wiedzy.

2. Ocena uzyskanych rezultatów i ich znaczenie dla nauki i praktyki

Przeprowadzone w pracy badania pozwoliły ich autorce na sformułowanie wykładni wiedzy dowiązanej do poruszanej problematyki. Skonstruowane na ich podstawie ogólne założenia pracy, w tym wybór przedmiotu badań, dały asumpt do opracowania ram metodologicznych dysertacji.

Kwerenda dostępnych materiałów źródłowych, udział w spotkaniach i debatach poświęconych tematyce bezpieczeństwa Polski oraz stosunków polsko-rosyjskich pozwoliły autorce wybrać istotne aspekty tych stosunków podejmowane w debacie publicznej. Konstrukcja pracy odpowiada jej autorskiemu podejściu do tematu polskiej polityki bezpieczeństwa. Autorka zadecydowała o odwróceniu toku

analizy w ten sposób, by rozważania rozpocząć od identyfikacji i charakterystyki kluczowych dla lat 207 – 2022 wyzwań i zagrożeń, które Federacja Rosyjska kreowała wobec Polski w sposób pośredni, jako wobec członka Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej oraz bezpośredni. Na tej podstawie skonfrontowała założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz ich rzeczywistą efektywność w obliczu działań Federacji Rosyjskiej w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa. W wyniku tak skonstruowanego wywodu, ostatni element dopełniający całości badań stanowią rekomendacje do koncepcji polskiej polityki bezpieczeństwa wobec Federacji Rosyjskiej, oparte na przeprowadzonych analizach i badaniach empirycznych.

W powyższym kontekście na podkreślenie zasługuje posłużenie się przez Doktorantkę metodami analizy, w tym SWOT zaczerpnięte z koncepcji kierowania administracją publiczną. Dodatkowo badania eksperckie w postaci pogłębionych wywiadów pozwoliły na weryfikację prezentowanej wiedzy.

3. Uwagi metodyczne

Rozprawa doktorska została sporządzona na 267 stronach. Razem z załącznikami liczy 342 stron. Składa się ona z pięciu rozdziałów (jednego metodycznego i czterech merytorycznych), streszczenia (po polsku i angielsku) wstępu, zakończenia, bibliografii, spisów tabel, rysunków, wykresów, dziewięciu załączników (jeden pogładowy). Pod względem konstrukcji wypowiedzi zawiera wstęp, rozdział pierwszy, charakteryzujący metodologiczne podstawy badań i wykorzystaną w pracy terminologię, oraz cztery rozdziały merytorycznych. Każdy z rozdziałów zawiera wnioski końcowe.

Rozprawa doktorska została oparta na bardzo obszernej bibliografii dotyczącej problematyki pracy, w tym na publikacjach zwartych, artykułach naukowych i prasowych, raportach i analizach, źródłach internetowych. Na podkreślenie zasługuje wykorzystanie w rozprawie ankiety, która posłużyła do formułowania sądów oraz ukazania empirycznych podstaw poznania w zakresie problematyki.

Rozprawa doktorska mgr Katarzyny Denis została sporządzona prawidłowo pod względem konstrukcji wypowiedzi. Każdy z pięciu rozdziałów jest logicznie powiązany z pozostałymi tak, że można je traktować w sposób łączny i rozłączny. Rozdział wprowadzający, metodologiczny, porządkuje zakres poznawczy pracy. Przyjęte we prowadzeniu założenia zostały zrealizowane w prezentowanym

materiale. Przekaz faktograficzny, narracja, związki przyczynowo - skutkowe stanowią spójną całość, tworząc wypowiedź czytelną, zrozumiałą. Tabele, rysunki, załączniki, do których znajdują się odniesienia wykorzystane są prawidłowo.

W dysertacji posłużono się metodami abstrahowania, dedukcji, idealizacji w oparciu o metody analizy i weryfikacji sądów, syntezy i opisu, wywiadu eksperckiego oraz obserwacji uczestniczącej. Praca nie zawiera w pełni wykładni teoretycznej prezentowanej problematyki, która byłaby zidentyfikowana, zdefiniowana i opisana (pominięto związek wyzwania – zagrożenia – szanse, być może z uwagi na trudności ich weryfikacji). Dlatego też formułuję pytanie, **jakie szanse doktorantka postrzega w stosunkach polsko – rosyjskich dotyczących bezpieczeństwa?**

By osiągnąć przyjęte cele badań oraz dokonać weryfikacji przyjętych hipotez autorka zbadała fakty i zjawiska obejmujące obszar spraw dwu i wielostronnych z udziałem Polski i Federacji Rosyjskiej. Na tym tle na szczególne podkreślenie zasługuje ankieta badawcza. Posłużono się nią by sformułować pytania ogólne (12), dotyczące polityki bezpieczeństwa państwa, jak i szczegółowe, doprecyzowujące wybrane obszary wiedzy.

3.1. Prawidłowość układu pracy i struktury podziału treści

Dysertacja została przyporządkowana rozwiązaniu głównego problemu badawczego ujętego w postaci pytania: *czym charakteryzuje się polska polityka bezpieczeństwa wobec Federacji Rosyjskiej i czy można określić ją mianem koncepcji?* Z niego wyprowadzono szczegółowe problemy badawcze, którym przyporządkowano poszczególne rozdziały rozprawy: 1. *Jakie czynniki decydują o polityce bezpieczeństwa danego państwa?* 2. *Jakie najważniejsze wyzwania i zagrożenia, pośrednio lub bezpośrednio, na przestrzeni lat 2007–2022 kreowała Federacja Rosyjska wobec Polski oraz jaki miały wpływ na jej bezpieczeństwo?* 3. *Jaki charakter przyjmowały działania polskich władz w latach 2007–2022, podejmowane w ramach polityki bezpieczeństwa w stosunku do zdefiniowanych wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską?* 4. *W oparciu o jakie przesłanki rząd polski powinien formułować założenia koncepcji polityki bezpieczeństwa w celu zapewnienia jej spójności oraz adekwatności wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską?* (s. 21).

Głównym celem badań podjętych pracy w ujęciu teoretycznym jest diagnoza prowadzonej przez Polskę polityki bezpieczeństwa w odniesieniu do wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. W ujęciu praktycznym celem głównym jest poprawa efektywności działań w ramach polskiej polityki bezpieczeństwa względem wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Celami szczegółowymi, sformułowanymi w stosunku do ww. są:

1. *Wskazanie ustaleń badawczych w zakresie teoretycznych podstaw tworzenia założeń polityki bezpieczeństwa państwa.*
2. *Identyfikacja i ewaluacja charakteru najważniejszych dla bezpieczeństwa Polski wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską na przestrzeni lat 2007–2022.*
3. *Określenie charakteru działań polskiej polityki bezpieczeństwa względem zidentyfikowanych wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską w latach 2007–2022.*
4. *Wskazanie głównych przesłanek, w oparciu o które rząd polski powinien formułować założenia koncepcji polityki bezpieczeństwa w celu zapewnienia jej spójności oraz adekwatności wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską (s. 22).*

W pracy przyjęto hipotezę roboczą, która brzmi: *Polska polityka bezpieczeństwa charakteryzuje się brakiem spójności i adekwatności założeń do wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, brakiem długofalowej wizji prowadzonej polityki oraz silnym nacechowaniem emocjonalnym, co sprawia, że nie można jej określić mianem koncepcji.* W stosunku do niej i w powiązaniu z problemami sformułowano hipotezy szczegółowe:

1. *O polityce bezpieczeństwa danego państwa decydują: (1) kryteria wartościowania interesów narodowych, (2) wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa państwa, (3) interpretacja wyzwań i zagrożeń przez władze państwa oraz (4) wybór modelu zapewniania bezpieczeństwa.*
2. *Federacja Rosyjska w ramach polityki bezpieczeństwa posługuje się narzędziami z zakresu oddziaływań kinetycznych i niekinetycznych, kreując przy tym wyzwania i zagrożenia o charakterze hybrydowym. Dla Polski, której interesy narodowe stoją w sprzeczności z interesami Federacji Rosyjskiej, konsekwencją takiej polityki jest realne ryzyko użycia przez stronę rosyjską instrumentów poniżej progu wojny z zakresu szczególnie dyskredytacji wizerunku Polski na arenie międzynarodowej, wojny informacyjnej oraz presji ekonomicznej.*
3. *Działania w zakresie polskiej polityki bezpieczeństwa w latach 2007–2022 były działaniami rozproszonymi i podejmowanymi ad hoc w stosunku do zdefiniowanych wyzwań i zagrożeń ze strony Federacji Rosyjskiej.*

4. *W celu zapewnienia spójności oraz adekwatności polskiej polityki bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską rząd polski powinien formułować jej założenia w oparciu o przesłanki związane ze: specyfiką położenia geopolitycznego Polski, wizją strategiczną stosunków polsko-rosyjskich oraz zrozumieniem własnej i rosyjskiej tożsamości międzynarodowej (s. 22-23).*

Praca posiada czytelną strukturę podziału treści wynikającą z logiki wypowiedzi oraz przyjętej narracji.

Rozdział I zawiera metodologię badań oraz wykładnię procesu badawczego.

Rozdział II został poświęcony jest teoretycznym podstawom bezpieczeństwa państwa oraz istocie polityki bezpieczeństwa. Składa się on z trzech podrozdziałów, obejmujących przegląd definicji pojęcia „bezpieczeństwo”, teoretyczne podstawy tworzenia założeń polityki bezpieczeństwa państwa, ujęcie bezpieczeństwa państwa w kontekście trzech wybranych teorii stosunków międzynarodowych.

Rozdział III obejmuje charakter wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską wobec polskich interesów narodowych. Dotyczy on strategii bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, jej doktryny wojennej, koncepcji polityki zagranicznej. Identyfikacja istotnych z perspektywy Polski wyzwań i zagrożeń została przedstawiona m.in. za pomocą analitycznej metody studium przypadku.

Rozdział IV stanowi analizę krytyczną polskiej polityki bezpieczeństwa w odniesieniu do wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską w latach 2007– 2022. Obejmuje on analizę polskich dokumentów strategicznych, politykę bezpieczeństwa RP wobec Federacji Rosyjskiej oraz bilans stosunków.

W pracy nie przyjęto wyraźnie zarysowanych ograniczeń badawczych, które dodatkowo identyfikowałyby podjęty obszar badań. Niekiedy pojawiają się one w jej treści. Za nieuzasadnione poznawczo przyjmuję wprowadzenie elementów wykładni metodologicznej w rozdziale IV (s. 169, 170), które powinny znaleźć się w rozdziale I tworzącym wykładnię poznawczą wiedzy. Dlatego kieruję do doktorantki pytanie, **czym się kierowała i jak uzasadnia te elementy we wskazanej (nieadekwatnej zdaniem recenzenta) części pracy?**

3.2. Trafność doboru metod i narzędzi badawczych, umiejętność ich zastosowania

Proces badań został w pracy podzielony na pięć etapów. W pierwszym dokonano wstępnych ustaleń identyfikujących obszar opisywanej wiedzy oraz jej

wykładnię. W drugim ją usystematyzowano zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi. W trzecim etapie poddano weryfikacji i interpretacji zgromadzony materiał zawierając oceny we wnioskach. W czwartym etapie dokonano selektywnego doboru treści w oparciu o ankietę w celu uzyskania sądów eksperckich. pozwalającego na syntezę wyników badań. W piątym etapie wypracowano rekomendacje dla sposobu prowadzenia polityki. W szóstym, końcowym etapie badań, dokonano zasadniczego rozwiązania problemu badawczego. Oceniam, że etap drugi nie został dopracowany. Należało w nim zawrzeć pełniejszą wykładnię teoretyczną nie zawężoną wyłącznie do konceptualizacji pojęcia bezpieczeństwa i jego znaczenia, które to wywody są niejako obok głównych rozważań pracy. Nie wskazano Na:

- a) Związek pojęć wyzwania – zagrożenia – szanse;
- b) Związek pojęć procesy – zjawiska – zdarzenia – trendy – megatrendy i ich znaczenie w środowisku bezpieczeństwa;
- c) Parametryzowanie środowiska bezpieczeństwa państwa / narodowego (pojawia się na s. 169) w postaci cel – misja – wizja polityki bezpieczeństwa.
- d) Związek między wartości – potrzeby – interesy – cele bezpieczeństwa państwa / narodowego
- e) Związek między koncepcją – siłą – wpływem polityki bezpieczeństwa państwa (pojawia się na s. 170).

Wskazane elementy należy uznać za niewystarczające w przyjętej narracji z wykorzystaniem metod poznania i narzędzi badawczych temu służących. W związku z powyższym, **proszę doktorantkę o scharakteryzowanie punktów od a do e oraz potencjalnego ich zastosowania w dysertacji**. Oceniam, że w sposób dostateczny wykorzystwała ona istniejące wykładnie teoretyczne przy czym za zbędne uznaję ukazanie bezpieczeństwa państwa w pkt. 2.3. W przekonaniu recenzenta niewiele wnoszą do dysertacji, gdyż nie są bezpośrednio powiązane z tematem pracy. Gdyby, w założeniu poznawczym, dotyczyły one weryfikacji polskiej polityki bezpieczeństwa względem Federacji Rosyjskiej byłby właściwym na miejscu. Obecnie stanowią dowód na posiadanie przez doktorantkę określonego zasobu wiedzy nie do końca zaaplikowanej w dysertacji.

3.3. Dobór literatury, umiejętność wykorzystania źródeł

Rozprawa została oparta na polsko oraz rosyjskojęzycznych źródłach wiedzy, incydentalnie wprowadzane są inne źródła, przede wszystkim w charakterze uzupełniających. Pozycje obcojęzyczne są przywoływane w celu przywołania poglądów uzasadniających prezentowane sądy bądź wówczas, gdy tworzą określoną wykładnię rozumienia omawianej problematyki. Prezentowane źródła wiedzy są dobrane i wykorzystane w sposób adekwatny do podjętych w rozprawie badań naukowych.

3.4. Uwagi redakcyjne

Praca została sporządzona w sposób prawidłowy z zastosowaniem technik pisarskich. Jej redakcja nie budzi większych zastrzeżeń, choć występują omyłki w przywoływanych tytułach książek.¹ Niekiedy narracja przyjmuje również zanadto osobową formułę – powinno się unikać tego typu ujęcia w pracach naukowych – autorka pozostaje autorką dzieła.

4. Merytoryczna ocena pracy

Pomijając wykładnię zawartą w rozdziale I, omówionym powyżej (pkt. 3), w rozdziale II przedstawione zostały wyniki analiz dotyczące kwestii teoretycznych nad stosunkami polsko-rosyjskimi w obszarze bezpieczeństwa. Ukazano tu konceptualizację pojęcia „bezpieczeństwo” i jego konotacje. Ta część pracy zdaniem recenzenta jest luźno powiązana z problematyką. Rozważania teoretyczne są abstrakcyjne, nie odnoszą się do omawianej problematyki pracy. Kieruję tu pytania do doktorantki, **proszę wskazać na związek przyczynowo – skutkowy prezentowanych treści z problematyką pracy, a w niej stosunkami polsko – rosyjskimi.** Prezentowana idea badania polityki bezpieczeństwa nie tylko przez pryzmat utrzymywania bezpieczeństwa, ale też jego kreowania jest nad wyraz słuszna – **jak ona jednak wygląda w odniesieniu do polsko – rosyjskich stosunków, polityki w obszarze bezpieczeństwa? Diagnoza prezentowana w treści rozdziału, że tylko trafna identyfikacja poszczególnych elementów, zdarzeń, procesów środowiska bezpieczeństwa, rozpoznanie współzależności i ewaluacja ich**

¹ Jest: Gryz J., Bezpieczeństwo państwa. Wiedza – polityka – strategia, AON, Warszawa 2013; być powinno: Gryz J., Bezpieczeństwo państwa. Władza – polityka – strategia, AON, Warszawa 2013.

wpływu na bezpieczeństwo państwa daje podstawy do opracowania założeń, które stworzą warunki do realizacji: interesów narodowych i osiągnięcia celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego w zgodzie z wyznawanymi wartościami, jest właściwa, tylko co z niej wynika?

W rozdziale III dokonano identyfikacji i ewaluacji kluczowych, z punktu widzenia polskiego bezpieczeństwa, wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Zaprezentowane badania ukazały: uwarunkowania, jakie leżą u podłoża rosyjskiej polityki bezpieczeństwa, kluczowe interesy i dążenia Federacji Rosyjskiej związane z regionem Europy Środkowo-Wschodniej, spektrum działań, jakimi posługuje się Kreml w celu realizacji interesów narodowych, oraz kluczowe zmiany, jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich lat w realizacji rosyjskiej polityki bezpieczeństwa. Odwołano się tu do dokumentów strategicznych, przytoczonych studiów przypadku oraz przykładów realizacji rosyjskiej polityki bezpieczeństwa w zakresie oddziaływań niemilitarnych. Ponadto, ukazano tu trzy analizowane wątki: geopolityczny, tożsamościowy i polityczny. Zidentyfikowano także i poddano ocenie główne zagrożenia kreowane przez Federację Rosyjską, działania poparte historycznymi uwarunkowaniami, takimi jak sakralizacja zwycięstw i mesjanistyczny mit rosyjskiego zbawiania świata. Analiza porównawcza dała wykładnię przesłanek, które leżą u podłoża eskalacji napięć między Rosją a państwami z jej otoczenia. Przedstawione zostały niemilitarne sposoby prowadzenia rosyjskiej polityki bezpieczeństwa. Ponadto, dążenia imperialne, poparte chęcią rewizji ładu międzynarodowego ustanowionego po zakończeniu zimnej wojny w postaci polityki wojny wobec Gruzji (2008 r.), Ukrainy (od 2014 r., w tym II jej fazy, tj. pełnoskalowego ataku rosyjskiego na jej terytorium z 24 lutego 2022 r.). Jak wskazuje autorka dysertacji nastąpiło to przez usunięcie Ukrainy z procesu integracji z UE i NATO (2014 r.), jej wewnątrzpolitycznie zdestabilizowanie, osłabienie ekonomiczne, stworzenie w ramach państwa enklawy niekontrolowanej przez ukraińskie władze centralne. W konsekwencji, Rosja stworzyła środki nacisku i kontroli w celu podporządkowania Ukrainy swojej wizji polityki „ruskiego mira”. Konflikt rosyjsko-ukraiński zdaniem autorki ujawnił nie tylko nowe kombinacje metod i technik walki, ale był swego rodzaju manifestacją siły Federacji Rosyjskiej. Fiasko, które poniosła Rosja w tej polityce doprowadziło do podjęcia decyzji o próbie siłowego spacyfikowania Ukrainy, czego konsekwencją była pełnoskalowa agresja zbrojna. Jak wykazała ona w rozdziale działania, które podejmuje Rosja mogą mieć

aspekt wielowymiarowy. Wtedy jej polityka ma tak samo wydźwięk wewnętrzny, jak i zewnętrzny wobec państwa-ofiary agresji, wobec wszystkich jej sojuszników. Prezentowane treści uznaję za zasadne, związane z problematyką oddziaływań na bezpieczeństwo Polski, generując dla niej określone wyzwania geopolityczne, inne.

W rozdziale IV zawarto założenia i podejmowane na ich podstawie działania z zakresu polskiej polityki bezpieczeństwa. Zaprezentowano tu aktualność, adekwatność, przejrzystość, spójność tej polityki dokonując na tej podstawie jej ocen. Na podstawie analizowanego materiału badawczego stwierdzono, że w polskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa w latach 1989–2022 Rosja odgrywała kluczową rolę. W latach 90. XX w. jej podstawą było przekonanie o stale istniejącym zagrożeniu militarnym ze strony Rosji, czym m.in. był argumentowany wniosek akcesyjny do NATO. Wskazano tu na identyfikację obaw co do charakteru rosyjskiego wpływu, poczucie zagrożenia już nie stricte militarnego, ale np. w zakresie bezpieczeństwa energetycznego. Przełomem i powrotem do myślenia o Federacji Rosyjskiej, jako zagrożeniu militarnym, były wydarzenia na Ukrainie zapoczątkowane w 2014 r. Nastąpiło wówczas formalne uznanie polityki rosyjskiej za główne zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski oraz wyrażone realnym wzrostem poziomu poczucia zagrożenia w polskim społeczeństwie. Na podstawie badań przeprowadzonych w rozdziale trzecim i uzupełnionych wnioskami z rozdziału czwartego autorka wskazała, że stosunki Polski z Rosją i Ukrainą są współzależne. Ta sama prawidłowość dotyczy polskiej polityki bezpieczeństwa wobec państw bałtyckich czy Gruzji. Wskazała ona, że cele polskiej polityki wobec Ukrainy stoją w sprzeczności z żywotnymi interesami Federacji Rosyjskiej. Istotą tej sprzeczności jest strategicznie różna wizja przyszłości tych państw i ich funkcjonowania w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego. Na podkreślenie zasługują wywody wskazujące na zaangażowanie Polski w sprawy ukraińskie, szczególnie w zakresie jej procesów demokratyzacji i wspierania jej aspiracji wstąpienia do UE i NATO. Dla Polski funkcja buforowa państwa ukraińskiego pozostaje kluczowa w zapewnieniu bezpieczeństwa geopolitycznego. Niezwykle interesujące poznawczo są w tym rozdziale rozważania autorki dotyczące koncepcji polskiej polityki wschodniej wobec państw sąsiedzkich w tym Rosji. Zdaniem recenzenta stanowią one rdzeń dysertacji (s. 213-226). Zdaniem recenzenta należałoby tu wskazać na:

1. Partnerstwo wschodnie UE i jego znaczenie w polityce bezpieczeństwa Polski.
2. Idę Trójmorza w tym samym zakresie. Na tym tle zaś udzielenie odpowiedzi

o ciągłość lub jej brak w polskiej polityce bezpieczeństwa w dowiązaniu do np. obozów władzy, partii politycznych, praktycznych przedsięwzięć realizowanych w ramach UE, NATO, wspólnie ze Stanami Zjednoczonymi, innymi państwami. Wątpliwym pozostaje zdaniem recenzenta stwierdzenie, *„Owszem, można mówić o działaniach, które miały zakotwiczyć państwo polskie w strukturach zachodnich, jednak to był pomysł jedynie na okres transformacji. W 1999 r. oraz w 2004 r. dążenia te zostały zrealizowane, czyli można mówić o sukcesie założeń polityki zachodniej. A co w tym kontekście z równoważącą je polityką wschodnią państwa, szczególnie w odniesieniu do Rosji? (s.230). należy poddać ponownej rozważce. Ponadto, stwierdzenie, że „W polskiej polityce bezpieczeństwa, jak widać po ewaluacji kolejnych strategii bezpieczeństwa, ta praca nie została wykonana w sposób zadowalający, który zapewniałby podstawy do realizacji spójnej i długofalowej polityki bezpieczeństwa w odniesieniu do kierunku wschodniego. W tym przypadku można raczej mówić o braku pomysłu na ułożenie stosunków z państwami wschodnimi, w tym głównie z Rosją” (s. 230). Niezależnie od wyrażonych poglądów, rozdział IV uznaję za kluczowy dla problematyki pracy, wnoszący istotny wkład merytoryczny w zakres poznania naukowego. Elementem tej oceny są prezentowane w rozdziale scenariusze.*

Rozdział V konkluduje prowadzone badania. Ukazuje on wnioski z pogłębionych wywiadów eksperckich w odniesieniu do zidentyfikowanych, kluczowych zagadnień poruszonych w kwestionariuszach wywiadu eksperckiego. Ponadto, zawiera koncepcję rozwoju polskiej polityki bezpieczeństwa wobec Federacji Rosyjskiej. Należy się zgodzić z prezentowaną przez doktorantkę wykładnią, że *„Mimo, że temat rosyjskich wyzwań i zagrożeń jest stale obecnym elementem polskiej debaty publicznej, nadal jest zbyt mało konkretnych rekomendacji, które w obliczu radykalizacji polityki Kremla stanowiłyby realne wzmocnienie odporności państwa. Należy przy tym wspomnieć, że pomysły i inicjatywy, które pojawiają się co jakiś czas w obliczu nowych informacji z frontu wojny na Ukrainie nie stanowią fundamentu koncepcyjnego dla polityki bezpieczeństwa RP, a najczęściej są jedynie posunięciami o zasięgu krótkoterminowym” (s.260). Zidentyfikowana przez autorkę wyzwania w tym zakresie (s. 260-263) należy uznać za właściwe. Uznaję jednak, że stwierdzenie, „W celu zapewnienia spójności oraz adekwatności polskiej polityki bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską rząd polski powinien*

formułować jej założenia w oparciu o przesłanki związane ze: specyfiką położenia geopolitycznego Polski, wizją strategiczną stosunków polsko-rosyjskich oraz zrozumieniem własnej i rosyjskiej tożsamości międzynarodowej” (s. 263) zanadto zawężyła prezentowane wcześniej w dysertacji poglądy do stosunków dwustronnych pozbawiając je kontekstu międzynarodowego, tj. regionalnego (Trójmorze, Ukraina, inne państwa regionu EŚiW). Tym niemniej, wskazana konstrukcja działań pozostaje adekwatna do wcześniejszej wykładni prezentowanych treści.

5. Ocena kwalifikacyjna

Rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Denis pt. *„Koncepcja polskiej polityki bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską”* opracowana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Jerzego Stańczyka została sporządzona prawidłowo pod względem naukowym i poznawczym prezentowanej problematyki. Posiada ona właściwy układ treści podyktowany przyjętymi założeniami badawczymi pomimo wyrażonych przez recenzenta wątpliwości, co do umiejscowienia narracji w poszczególnych rozdziałach w aspekcie prezentowanej wykładni teoretycznej. W kontekście konstrukcji pracy, na podkreślenie zasługuje to, że określony obszar badawczy został właściwie opisany w kontekście przyjętych założeń badawczych.

Przyjęte w dysertacji problemy, cele, hipotezy, są ze sobą w sposób logiczny powiązane. Także przedmiot badań nie budzi zastrzeżeń. Autorka nie wprowadziła jednak ograniczeń badawczych, które zawężyłyby rozważania. Ma to swoje konsekwencje w warstwie teoretycznej pracy (pkt. 3 recenzji). Tym niemniej ukazane w pracy związki przyczynowo – skutkowe w zakresie określania zagrożeń i wyzwań zostały wystarczająco wyjaśnione.

Rozprawa nie posiada spójnej wykładni teoretycznej, która byłaby zdefiniowana i opisana jako konceptualny punkt odniesienia. Prezentuje elementy takiej wykładni, które w zamyśle wspólnie tworzą kontekst poznania naukowego. Niepotrzebnym było przywoływanie w pracy trzech podejść teoretycznych (s. 72-91), lecz zdaniem recenzenta dokonanie wyboru własnego podejścia (być może zawierającego w sposób uzasadniony mikst wymienionych, a także innych, np. teorii racjonalnego wyboru).

Dokonując oceny walorów i słabości dysertacji należy stwierdzić, że, praca została sporządzona właściwie w zakresie zamysłu badawczego, lecz jego wykonanie jest niekiedy mało spójne (formuła wiedzy teoretycznej vs. narracja merytoryczna). Należy jednak docenić prezentowaną wykładnię autorki z uwagi na próbę systematyzacji wiedzy oraz zaprezentowanie nowego ujęcia problematyki. Istniejące słabości zdaniem recenzenta nie determinują ostatecznej oceny pracy, lecz wskazują na te, które w przypadku wydania jej drukiem należy usunąć.

Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Denis pt. *„Koncepcja polskiej polityki bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską”* opracowana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Jerzego Stańczyka spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z *„Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki”*, z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. z dn. 16.04.2003 r. z późn. zm.). Wnioskuje o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Denis do publicznej obrony przedłożonej rozprawy doktorskiej.

